

FNF Sogn og Fjordane og FNF Hordaland er samarbeidsforum for natur- og friluftsforskningsorganisasjonar i dei to regionane, som arbeider for å ta vare på natur og friluftsforskningsinteressene i Vestland fylke. Per i dag er det 11 organisasjonar tilslutta FNF Hordaland og 13 organisasjonar tilslutta FNF Sogn og Fjordane. Sammen representerer organisasjonane rundt 65 000 medlemmer i fylket.

Denne uttalen sendes på vegne av Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, Norges Jeger- og Fiskerforbund Sogn og Fjordane, Sogn og Fjordane Turlag, Bergen og Hordaland Turlag, Naturvernforbundet Hordaland, Norges Jeger- og Fiskerforbund – Hordaland og Norsk Ornitologisk Forening avd. Hordaland.

Høringsfråsegn til Utviklingsplan for Vestland 2020-2024

Regional planstrategi

FNF Sogn og Fjordane og Hordaland vil først takka for at me får komma med innspel til den regionale planstrategien for Vestland fylke. Det er mange gode element i høyringsutkastet, me likar spesielt godt at dykk har tatt i bruk «bryllaupskakediagramet» som Stockholm Resilience Centre har utviklaⁱ. Figuren illustrera at FN sine berekraftsmål for miljø må liggja til grunn for at ein skal kunne nyte andre godar. Det er bra at ein ser at ei tyngre vektlegging av klima og miljø er naudsynt for sosial og økonomisk berekraft. Det er og ei erkjenning av at det kan førekomma målkonfliktar i FN sine berekraftsmål. Ein kan da sjå at når det er konfliktar så må grunnlaget for berekraft i biosfæren liggja til grunn for utviklinga.

Bakgrunn for vårt innspel

Forum for Natur og Friluftsliv er eit samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjonar. Formålet er å styrka organisasjonanes arbeid med å ivareta natur- og friluftslivsinteresser i aktuelle saker i Vestland fylke. Dette innspelet er utarbeida av FNF Sogn og Fjordane og FNF Hordaland.

Forumet ser behov for å komma med innspel til den regionale planstrategien på bakgrunn av fleire årsaker. Det er eit stort behov i tiden framover for å få kartlagt og stadfesta miljø- og naturverdiar av regional betydning for at disse skal bli tillagt vekt i dispensasjonssaker og anna forvaltning. Desse verdiane legg grunnlaget for FN sine berekraftsmål og ein må derfor ha betre kunnskap om dette. Det er godt argumentert at urørt natur er eit gode som det raskt blir mindre av, og at tilgangen på dette godet per definisjon ikkje kan aukast gjennom menneskelege inngrep. Dette godet kan heller ikkje aukast gjennom såkalla avbøtande tiltak eller forsøk på å tilbakeføra 'rørt' natur til en antatt 'urørt' naturtilstandⁱⁱ. For å betre behandlinga i dispensasjonssaker frå arealplanar så må ein få ei betre

kartlegging av dei areala ein har. Kartlegging av viktige områder for natur og friluftsliv samt for reiselivet på regionalt nivå er viktig i tida framover. Dette er områder som er under press frå andre næringar som blant anna vindkraftindustrien, og når tilbodet av slike miljøgodar ikkje kan aukast så kan ein venta at betalingsviljen for slike tenester vil auka i tiden framover. Spesielt sett i samheng med at det har vore ei auke i uorganisert trening og friluftsliv i forhold til mange organiserte aktivitetsformer som har vore i tilbakegang eller stagnasjonⁱⁱⁱ. Denne utviklinga i aktivitetsmønsteret krev at ein tar betre vare på dei områda me har.

Friluftsliv er integrering og sosial utjamning i praksis

Friluftsliv omfamnar ei rekke aktivitetar som bidrar til aktivitet i alle samfunnslag og det er ein aktivitet ein kan halde på med heilt frå vogge til grav, eit betre folkehelseilbod får ein ikkje. Friluftslivet har ikkje stengetider, det er populært og ikkje minst det er eit folkehelseilbod som er tilrettelagt pandemiar. Kva skulle ein gjort våren 2020 om ein ikkje hadde hatt turområde av god kvalitet i nærområdet sitt når ein stengte store delar av samfunnet vårt. Det handlar ikkje berre om fysisk helse men og om psykisk helse^{iv}.

På eit generelt grunnlag så ser ein at det er dei med høgare utdanning har høgast sjanse for å delta i forskjellige aktivitetsformer, eit unntak er dei forskjellige friluftslivaktivitetane, som det viser seg å ha jamn fordeling både i forhold til eigen utdanning, forelderens utdanning, eiga inntekt og husstandinntekt^v. Det blir i høyringsutkastet synleggjort problema med sosial ulikskap og kva dette har å seie for helse og deltakinga i samfunnet.

Det er dessverre ein del som til tross for alle disse fordelane med friluftsliv ikkje har moglegheit til å delta, dette kan det vera mange grunnar til. Heldigvis finnes det fleire gode tilbod i frivillig sektor som tar med seg dei som elles ikkje hadde kunna deltatt, desse tilboda er gode i mange områder men har eit stort potensiale for å komme på plass i fleire områder. Fleire av tilboda får i dag støtte frå forskjellige aktørar, og ein viktig bidragsytar for å skapa kontinuitet i arbeidet er fylkeskommunen. Me oppmodar dykk til å setje i gang revideringa av «Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv» som må reviderast på grunnlag av dei nye ansvarsområda fylket har fått. Ei betre økonomisk støtte til dei frivillige organisasjonane som ynskjer og har grunnlag for å kunne bidra til betre folkehelse gjennom friluftsliv er naudsynt, friluftsliv er eit folkehelseilbod som omfamnar breidda i samfunnet.

Friluftsliv er den aktiviteten som er lettast for flest å delta på. Eit breiare tilbod vil bidra til at enda fleire før moglegheit til å delta. Tilbod som finnes i dag kan blir organisert fleire plassar slik at fleire kan delta, eksempel på tilbod finn ein hjå DNT gjennom «DNT tilrettelagt»^{vi}, «Friluftslivskurs i skulen»^{vii} og «Seniorurar». Ein anna aktør er Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) som har eit tilbod som vert kalla «Jakt og Fiskeskule» (JOFS)^{viii}, JOFS er eit tilbod som kunne blitt tilbyd mange fleire plassar om berre midlane hadde vore der. Felles for disse organisasjonane er at dei har mange gode lokallag med ein godt spreidd medlemsmasse som kan bidra over større områder.

Friluftsliv og integrering er noko som ofte går hand i hand. DNT har hatt mange prosjekt som bidrar til integrering, «Kom deg ut dagen» har for eksempel ofte eit stort innslag av personar med fleirkulturell bakgrunn^{ix}, dei har og eit prosjekt ilag med Norges Røde Kors med namnet «Til topps» som er eit godt integreringstiltak. Det finnes mange gode eksemplar på friluftsliv generelt er ein god arena for integrering. I ei ytring på NRK frå 1. juni 2020 «I skogen sier de hei»^x blir det beskrive korleis ein ser kvarandre på ein heilt anna måte i naturen i forhold til om ein hadde møtt same personen på gata. Det er dessverre slik at om ein ikkje har vakse opp med norsk friluftsliv, så er terskelen høgare for å ta seg turen ut i skogen. Det er da viktig med slike tilbod som DNT organiserer.

Det vil som nemnt i høyringsutkastet i framtida vere eit behov for ei betre samordning på tvers av sektorar når det kjem til klima og miljø, folkehelse, integrering og inkludering. Friluftsliv har eit større potensiale for å bidra positivt i dette arbeidet ann det som blir realisert i dag. Ein må derfor sjå friluftsliv i samband med andre regionale planar som dette høyringsutkastet skal leggje føringar for, det er viktig at dette blir løfta opp i all regional planlegging. Me ser fram til revideringa av «Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv», og håpar den vil bidra til eit auka fokus på dei kvalitetane som ligg i eit omfangsrikt friluftsliv.

Areal og ressursforvaltning

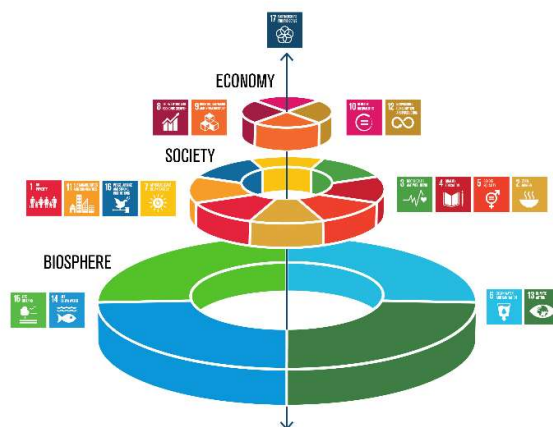
Det er bra at det blir poengtert i høyringsutkastet eit behov for ein balansert og planstyrt areal- og ressursforvaltning. Når ein ser dette i samband med at omsynet til biosfæren må ligga til grunn for all verdiskaping både sosialt og økonomisk, så byr dette på ein del utfordringar.

Arealforandringar er den største trusselen mot biologisk mangfald, og andre naturverdiar. Skal ein sikre dei livsviktige økosystemtenestene for framtida så må ein sikre natur- og miljøverdiar, spesielt i arealforvaltninga.

For å få dette til må ein ha gode planar for områda, med grundig kartlegging som er lett tilgjengeleg. Dette arbeidet har mange kommunar jobba godt med dei siste åra når det kjem til kartlegging av viktige områder for friluftsliv, det blir no viktig å få sikra regionalt viktige friluftslivsområder som går på tvers av kommunegrensar. Planstrategien bør også fremje arealnøytralitet i tillegg til å ha ein målsetjing om å vere karbonnøytral. Dei fleste vedtak om arealdisponeringar utførast av kommunane, og ein kvar kommune burde derfor ha eit arealrekneskap. Kommunane i Vestland fylke bør vedta at dei er arealnøytrale, og føre arealrekneskap som vil gje auka gjenbruk av areala allereie utsett for menneskelege inngrep, og innføre arealavgift. Dette vil vere eit viktig reiskap for å kunne nå, og følgje opp målsetjingane om berekraft i strategiplanen.

Det er mange arealinngrep som kan påverke naturverdiar som er i ein anna kommune enn sjølve inngrepet, blant anna vindkraftutbygging. Det er derfor viktig å sjå omgjevningane til friluftsområda i samband med bruken, ein kan for eksempel ikkje byggje rett ved sida av og tru at dette ikkje er negativt for tilknytt friluftsområde.

Me håpar det vil bli utarbeid ein god regional sti- og løypeplan som kan sjås i samband med tilsvarande planar i andre fylker. Ein må og få utarbeidte regionale planar som skal ivareta større samanhengande naturområde av omsyn til friluftsliv, naturmangfald, andre landskapskvalitetar og reiseliv. Ein kan i dette arbeidet sjå på erfaringar som er gjort gjennom arbeid med regionale planar for villreinområde. Ein må og legge til rette for at dette arbeidet blir intensivert i fjellområde med stort utbyggingspress, dette kan gjerast gjennom økonomiske bidrag til eit slikt regionalt planarbeid. jf. «Handlingsplan for friluftsliv, Natur som kjelde til helse og livskvalitet»^{xi} Dette er det spesielt viktig å

Figur 1: Figuren viser at samfunn og økonomi er innvevd i, og avhengig av biosfæren. Når biosfæren er trua - må klima og miljø veie tyngre og sjåast som ein føresetjing for sosial og økonomisk berekraft. (Azote Images for Stockholm Resilience Centre).

få på plass i områder som er trua av nedbygging av vindmøllekraftverk, slik at me får sikra dei friluftsområda som blir brukt av lokalbefolkninga og reiselivsaktørar.

Større samanhengande naturområde er viktig for busetting, folkehelse, rekruttering av kompetent arbeidskraft, økosystemtenester, og mykje meir. Det er ein del positive ting ein sitt igjen med etter Covid-19, blant anna moglegheita til å rekruttere og plassere arbeidarar i distrikta i større grad enn tidlegare. Den kompetansehevinga innan digitale løysingar som kjem som følge av Covid-19 fører til at mange i framtida kan sitte desentralisert og gjere same jobben. Dette kan føre til attraktive distriktskommunar om ein klarar å ta dei rette grepa. Når unge nyutdanna skal velje bustad så ser ein ofte på kva moglegheiter ein har for å utøve sine fritidssyslar. Skal ein vera attraktiv i framtida så må ein ha variert natur i stort omfang og kontinuitet. Ein må derfor kartlegge, verdifesta og planfesta naturområda våre slik at dei har eit betre vern i framtida.

Grøn konkurransekraft

Innan tematikken grøn konkurransekraft kjem ein fort inn på motstridande tema der det eine kjem i konflikt med det andre. Vestland fylke har hatt ein stor auke innan turisme og reiseliv dei siste åra, dette er grunna store fortrinn gitt til oss av landskapsformer ein ikkje finn mange andre plassar i verda. Det er ofte naturen og landskapa turistane kjem for, men det er kulturen og kulturlandskapet dei forelskar seg i. Dette fortrinnet og sjansen til å nytta oss av det er under press frå mange hald, men spesielt ifrå vindkraftutbygginga. Ein må sjå på dei negative ringverknadane «grøn» vindkraft har og innhente erfaringar frå dei prosjekta som er i gang eller har blitt avslutta den seinare tiden. Det er dessverre slik at reiseliv og turisme i liten grad blir tematisert i konsesjonssaker for vindkraftprosjekt. Det er og mange andre tema som fell mellom to stolar og ikkje blir tilstrekkeleg belyst når ein planlegg vindkraftutbygging. Det er dessverre få mekanismar som sikrar at reiselivsinteresser kjem til uttrykk og blir synleggjort når det kjem til kraftutbygging i Norge. Svakheita kjem av at reiselivsnæringa er i stor grad fragmentert utan nokon tydeleg aktør som har særleg ansvar i forbindelse med kraftutbyggingar^{xii}. Det har og vore ein stor utvikling i kunnskapsgrunnet, teknologien, og tankane rundt vindkraft og behovet for den dei siste åra. Med den nye stortingsmeldinga om vindkraft på land og det som er nemnt tidlegare så ser ein at ein heilt utan vidare kan vidareføra regional plan for vindkraft for Sogn og Fjordane utan vidare. Den må reviderast allereie i 2021, dette må til for at ein skal kunne seie noko om vegen vidare og for å sjå på kva ringverknader denne aktiviteten har gitt. Etterpåkløskap har verdi!

Berekraftig bruk av areal i sjø

Under temaet «grøn konkurransekraft» er akvakulturnæringa nemnt som ei viktig næring med store miljøkonsekvensar. Forumet synast det er positivt at det er et mål om å ha ein kunnskapsbasert arealpolitikk som veier behov for utvikling mot langsiktig forvaltning og vern, også for vatn. Sidan ønska utvikling bør følgjast opp av konkrete mål i andre planar burde ein oppretta ein berekraftig regional kystsonenplan der ein kan styre akvakultur ut i frå et regionalt perspektiv, tilsvarande som ein har for Sunnhordaland og Ytre Hardanger.

Det er viktig å være klar over at mange av bestandane av laks og sjøaure på Vestlandet har svært dårleg bestandsstatus, i hovudsak på grunn av innblanding av rømt oppdrettslaks, spreining av lakselus frå opne oppdrettsanlegg, men også regulering av elvar for kraftproduksjon (www.vitenskapsradet.no). Dette inkluderer den ikoniske og verdsberømte Vossolaksen, som på tross av en langvarig og kostbar redningsaksjon endå ikkje er i nærheita av å komme tilbake til gammal storheit^{xiii}. Tettleiken av oppdrettsanlegg er svært høg i alle fjordane på Vestlandet, og dette har også medført storskala

endringar i økosystemet, som oksygenkvitt i botnvatnet i Masfjorden og Sørfjorden^{xiv}. Omfanget av akvakultur er for stort i fylket, og i tillegg er mange av de største vassdraga regulert til kraftproduksjon (<https://atlas.nve.no>). Samla belastning på dei anadrome villfiskebestandene er dermed svært høg, og dette bryt openbart med berekraftmåla som ligg til grunn for strategiplanen.

Ein bør derfor enten redusere mengda oppdrettsfisk i fjordane, eller flytte drifta til lukka anlegg. Berre slik kan man oppnå berekraftig bruk av areala i sjø, noko som også vil sikra at man kan gjenoppta det tradisjonsrike fisket etter laks og sjøaure i Vosso, og mange andre vassdrag på Vestlandet. I den grad fylkeskommunen ønsker å leggje til rette for akvakultur, oppfordrar vi fylkeskommunen til å være framtidsretta og avsette areal på egna steder på land kor verksemda vil forgå i lukka anlegg.

Vi ynskjer Fylkeskommunen i Vestland lykke til med arbeidet med regional strategiplan for Vestland.

Vennleg helsing,

Forum for Natur og Friluftsliv Sogn og Fjordane

v/ koordinator Åsmund Nordgulen

Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland

v/ koordinator Silje Elvatun Sikveland

-
- ⁱ <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2017-02-28-contributions-to-agenda-2030.html>
- ⁱⁱ Vestlandsforskning-rapport nr. 1/2018, Verdsetting av urørt natur for Reiselivet, Ida Marie Gildestad.
- ⁱⁱⁱ Helsedirektoratet rapport nr. 3/2017, Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet, Gunnar Breivik og Kolbjørn Rafoss.
- ^{iv} Miljøverndepartementet, publikasjonskode T-1474, Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse Rapport fra det nordiske miljøprosjektet ”Friluftsliv og psykisk helse”
- ^v Helsedirektoratet rapport nr. 3/2017, Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet, Gunnar Breivik og Kolbjørn Rafoss.
- ^{vi} <https://www.bergenoghordalandturlag.no/dnttilrettelagt/>
- ^{vii} <https://www.bergenoghordalandturlag.no/friluftslivskurs/>
- ^{viii} <https://www.njff.no/organisasjon/Sider/Jakt--og-fiskeskole.aspx?menuid=5>
- ^{ix} <https://forskning.no/innvandring-partner-ostlandsforskning/forskere-mener-norsk-friluftsliv-bidrar-til-god-integrering/1196396>
- ^x <https://www.nrk.no/ytring/i-skogen-sier-de-hei-1.14166843>
- ^{xi} https://www.regjeringen.no/contentassets/c89f9ea09a1e40fab3fefba28668fddb/96030_kld_handlingsplan_u.pdf
- ^{xii} Vestlandsforskning-rapport nr. 1/2018, Verdsetting av urørt natur for Reiselivet, Ida Marie Gildestad.
- ^{xiii} Barlaup, T. B. 2018. Redningsaksjonen for Vossolaksen – framdriftsrapport per 2017. NORCE Norwegian Research Centre AS, LFI-rapport nr. 300, ISSN-1892-889, 274 sider.
- ^{xiv} Bye-Ingebrigtsen, E., Isaksen, T.E., Dahlgren, T.G. 2019. Marin Overvåking Hordaland– Samlerapport 2016-2018. NORCE Norwegian Research Centre AS. NORCE Miljø, 2019/026. 75 + 144 sider.